

Életrajzi visszaemlékezés a bibliográfiai adatok Dr. Rehák Lászlóról

ADALÉK DR. REHÁK LÁSZLÓ ÉLETÚTJÁHOZ

(Rehákné Pósa Rózsa visszaemlékezése)

Rehák László 1922. május 21-én született Mokrinban, egy Kikinda melletti faluban. Édesapja jogász volt, ügyvéd, édesanyja gazdag földbirtokos családból származott. Amikor egyéves volt Laci a szülők egy tágas belvárosi házba költöztek Kikindára, és együtt laktak az ügyvédi irodát tartó Rehák Vilmos nagybácsival. Az édesapa eleinte ügyvédbojtár volt a nagybátyjánál, majd utána lediplomázott.

Tekintélyes családnak számított a Rehák família. A Rehák ősök csupa iskolázott emberek voltak, lehetőleg egyetemre jártak, egy nagybácsi ozorai püspök volt. A Rehák családi sírbolt Nagybecskerekben a temetőben található, ugyanis a nagypapa Torontál Vármegyében Nagybecskerekben városi közbiztos volt. A tekintélyt Kikindára is magával vitte a Rehák család, és a közéletben is szerepet játszott Rehák László apja, akit szintén Lászlónak hívtak. Ő volt a katolikus egyház jogásza, ami azt jelentette, hogy igen vallásos családnak számított a Rehák család.

Laci magyar általános iskolában iratkozott, de a háború utáni káderhiány miatt magyar nyelvet rosszul beszélő szerb tanítónő tanította. Így Lacit már a negyedik elemibe szerb tagozatra írták, hogy megtanulja a nyelvet, mivel kiváló tanuló volt és gimnáziumba szándékozták íratni. A nyelvváltás nehezebbre esett. A gimnáziumban a nagyszerű ösztönös osztálytársak magyaros kiejtése és hiányos nyelvtani ismerete miatt állandóan kigúnyolták. A tanárok sem voltak különbek. Ha jól akartak szórakozni, akkor Rehákot hívták felelni a szerb hősi énekeket kellett szavalnia szép magyaros hangsúllyal. Ez volt az osztályban a nagyszerű szórakozás! Ebből kifolyólag nagyon nehéz pillanatai voltak – mint ahogy nekem mesélte –, mert a megaláztatást igen nehezen viselte el önérzetes, komoly természetű. Akik nem gúnyolták, azokat az illegális baloldali ifjak voltak. Magukhoz édesgették, és a nagypolgári családban élő Rehák László tagja lett a kommunista ifjúsági szervezetnek. Nem csináltak különösebb dolgot, néha röpcédulákat dobáltak szét. Egy alkalommal valakit rajtacsíptek, és az bevallotta, hogy kik a tagjai az ifjúsági szervezetnek. Lacit letartóztatták, de nem vallott. Édesapja volt az ügyvédje

és sikerült őt kiszabadítani. Mozgalmi munkát azonban ő továbbra is folytatta, természetesen szülői beleegyezés nélkül. Nagy érettségi után Szabadkára a jogi karra iratkozott, mert neki kellett továbbvinni a jogász tradíciót. Öccse Tibor kertésznek készült és ebben a szakmában dolgozott élete végéig. Neki nem voltak nagyobb ambíciói.

Szabadkán szintén felvette a kapcsolatot a kommunista ifjúsággal, itt is röpcédulákat terjesztettek, míg el nem fogták őket. Lacinak ismét sikerült egérutat nyernie, noha utólag megtalálták a lakásán a bizonyítékot, és börtönbe vitték. Ott napokon át, verték, kínozták, de nem vallott.

Rehák László a szabadkai börtönben

Hamarosan közeledett a háború Jugoszlávia felé, és már híre ment annak, hogy a magyar csapatok bevonulnak Bácskába. Tehát a rendőrség szélnek eresztette az ifjú kommunistákat. Laci ekkor Kikindára utazott, ahová a német hadsereg vonult be, és ami tulajdonképpen a magyar kormánynak nem tetszett. A németek hamarosan hozzáláttak a kommunisták, vagy kommunista-gyanús személyek felderítésére. Az volta szerencséje, hogy édesapjának egy barátja éjszaka bezörgetett hozzájuk, és figyelmeztette őket, hogy Lacit le fogják csukni, és valószínű kivégzik. Még azon az éjszakán magához vette a legszükségesebb holmit és egy jártas „határátkelő” csempéssel a zöld övezeten átszökött Magyarországra. Szegeden jelentkezett a menekültek táborába. Ugyanis mivel német megszállás alá került a Bánság, elismerték a menekült státuszt. Az édesapja hamarosan fölkereste és fölvitte Budapestre, majd ott beiratkozott a Gépészeti karra, azt hiszem az Eötvös Lóránt Tudományegyetem karára.

Budapesti tartózkodása alatt rendszeresen lerakta a vizsgákat, és már a hetedik szemesztert is elvégezte, amikor a Nyilasok átvették hatalmat Magyarországon. Ekkor menekülnie kellett. Egy barátjánál rejtőzködött Baranyában, a ma Horvátországhoz tartozó Laskó faluban egy ház padlásán. Itt várta be az orosz hadsereget, majd gyalogszerrel elindult hazafelé. Néha sikerült vonatra is szállnia és így megállt Zentán. Itt találkozott a többi baloldali ifjú kommunista barátaival, akik valamennyien magyarok voltak, és nagyon megörültek Lacinak, mert egy új, megbízható fiatalember érkezett hozzájuk. Hazalátogatott Kikindára, de életpályája a továbbiakban már Zentához, majd Újvidékhez kötötte.

A családban tragikus törés következett be, ugyanis az addig nagy tekintélynek örvendő apáról, aki a háború után a népfront elnöke volt Kikindán, megvádolták, hogy „elvakult nacionalista”. Ugyanis a szerb többségű Kikindán egy ülésen a német megszállás alatt azt javasolta, hogy a gimnáziumban csak magyar és német tagozat nyíljon. Akkoriban a németek is szép számban laktak Kikindán és környékén. Tehát ellenezte a szerb tagozat megnyitását. Erről kijelentésről, az iratokat átnéző egyik mozgalmi embernek

egy jegyzőkönyv került a kezébe. Nagy botrány kerekedett belőle. Nyilvánvaló volt, hogy letartóztatják és elítélik. Zentára utazott a fiához, hogy tudna-e segíteni, de Laci nem tudott, hisz a jegyzőkönyvet letagadni nem lehetett. Édesapja ekkor arra szánta el magát, hogy átszökik a határon a zöldövezetnél. Utolsó éveit Magyarországon élte le és ott is van eltemetve. Lacinak nem volt ebből bántódása, de mélyen megrendítette az a dolog, hogy időközben háborús bűnössé nyilvánították az apját. Az összes vagyonukat is elkobozták.

Laci megbízható baloldalinak számított, és mint ahogy mondani szokás, a párt hű katonája maradt. Zentáról hamarosan Újvidékre került a tartományi agit-prop osztályra, amely mint ahogy a szó is sejteti, mozgósítással és propagandával foglalkozott. A Kommunisták Pártja mozgósította az új tagokat.

Elkövetkezett 1948, a Tájékoztató Iroda éve. A Magyar Szót addig is ő cenzúrázta és más tanult ember hiányában a Párt soraiban, kinevezték a Magyar Szó főszerkesztőjének. Az addigi szerkesztő, Kekk Zsigmond, ugyanis nyíltan Sztálin mellé állt. Rehák a Magyar Szó főszerkesztője volt 1957-ig, amíg fel nem épült a Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalat. Az építkezést többedmagával vezette, így a beköltözés után hamarosan vezérigazgatóvá nevezték ki. Rehák László lett a Forum alapító igazgatója.

A Forum igazgatójaként

Kétévi igazgatóság után elmondhatta, hogy a vezetése alatt megindult a magyarországi könyvbehozatal, megszorodtak a könyvkiadványok, amelyeket a Forum adott ki, és mindaz. Ami akkor új történt a Forum körül az mind az ő merészségéhez és bátorságához fűződik. Például maga köré gyűjtötte a magyar képzőművészeket. A Forumban Ács József festőművész műtermet kapott, a Zágrábban élő Hangya Andrászt állandóan foglalkoztatta. A Forum a magyar képzőművészek mecénása volt.

Lacit nem ismertem abban a korban, amikor a Magyar Szóhoz került, tehát nem tudok beszámolni erről a korszakáról, csak attól az időtől kezdve (vagyis 1955 novemberétől), amikor újságíró gyakornokként a Magyar Szóhoz kerültem. Zárkózott, tekintélyt parancsoló főszerkesztő volt, de mások elbeszélése szerint nem ártott senkinek. Nem buktatott le embereket, esetleg a gyengébb tehetségű újságírókat távolította el a szerkesztőségből.

Amikor némileg enyhült a nagyszerb nyomás a magyarok ellen, akkor a káderpolitika Lacit diplomáciai pályára küldte. Először az újságírói, diplomáciai főiskolát végezte el magánúton, három év alatt, majd három hónapos nyelvtanfolyamot végzett el Angliában, noha már jól tudott angolul. Valamely meghatározott országba nagykövetnek szánták, hiszen a Belgrádban, a minisztériumban, már meghatalmazott miniszter biztosi rangot töltött be. Időközben észrevette, hogy nem minden adatott bocsátanak a rendelkezésére, sőt titkolóznak előtte. Ezt annyira tűrhetetlennek tartotta, hogy eldöntötte,

hogy végképp szakít a diplomáciai pályával és visszaköltözik Újvidékre, ugyanis egy évig Belgrádban tartózkodott az előkészületek miatt.

Sóti Pál, az akkori elsőszámú magyar politikus, akiről a hálátlan utókor azt írta, hogy nem volt elég jó magyar, (lásd Kalapis Zoltán életrajzi kalauza a Magyar Szóban), Lacit nem kényszeríthette vissza a minisztériumba. Sóti Pálról egyébként elmondhatom Lacitól hallottam, hogy nagy szerepe volt az Újvidéki Rádió megalapításában, a Forum Vállalat felépítésében, és a Magyar Tanszék beindításában. Amikor Sinkó Ervin akadémikust Zágrábból meghívták a Tanszék élére vezetőnek, Lacit küldte Sóti Pál ennek a kérésnek a lebonyolítására. Sinkó Ervin bele is egyezett, és hamarosan Újvidékre költözött, ahol Sóti Pál egy külön házat bocsátott a Sinkó házaspár rendelkezésére.

A Szocialista Szövetségben Rehák a tájékoztatási osztályt vezette, majd 1963-ban megválasztották a Szocialista Szövetség szerbiai választmányának titkárává. Ez azt jelentette, hogy három gyerekkel és velem (a második feleséggel) Belgrádba költöztünk. Négy évig tartó mandátuma után továbbra is Belgrádban tartották, ugyanis a Szocialista Szövetség országos választmányának Vajdaságot képviselő elnökségi tagja lett.

Ez a Belgrádban való tartózkodás nem akadályozta meg abban, hogy időközben doktoráljon. A *Kisebbségek Jugoszláviában*, című disszertációját 1964-ben védte meg az Újvidéki Egyetem Jogi Karán. Könyvét fagyos fogattatás követte, noha a Párt teli szájjal beszélt a nemzeti egyenrangúságról. Laci időközben cikkezett, konferenciákon szólalt fel, és ezért is nem volt kívánatos Vajdaságban a hivatalos pártkörök számára. Aleksandar Ranković egykori belügyminiszter, majd később a Párt Központi Bizottságának a tagja, időközben lebukott, és fényt derült arra, hogy a kisebbségi elittel szemben sok atrocitást követtek el, állandóan figyelemmel kísérték őket, sőt dossziét is készítettek róluk. Rehákról is.

Egyébként Magyarországon nagy érdeklődést váltott ki a doktori disszertáció és mihelyt a Forum megjelentette, már jöttek is az első példányokért. Ezek közül egy példány Kádár János asztalára került, aki ezt a könyvet tanulmányozván indult Nagyváradra Causescuval tárgyalni az erdélyi kisebbség státuszának rendezéséről. Nyugatról is nagy érdeklődés nyilvánult meg a magyar nyelvű fordítás iránt. Ugyanis Laci nagy elfoglaltsága miatt nem tudott vállalkozni saját disszertációja lefordítására, ezt a munkát Kollin József, szakavatott fordító és újságíró végezte el. Tetemes mű, rengeteg lábjegyzettel, amely nagy munkát igényelt. Disszertációját 1965-ben védte meg, de szerb nyelvű kiadványa nem született. Egyébként a disszertációt az össze költségeket egyes-egyedül csinálta és vállalta, még a 130 példányban sokszorosított kiadványt is mi pénzeltük. Fanyalgó érdeklődés mutatkozott meg a Vajdasági Tudományos Akadémia részéről, azzal a megjegyzéssel, már jóval évek után, hogy a disszertációját dolgozza át és írja hozzá az időközben megváltoztatott alkotmány és az ezt követő egyenrangúsággal kapcsolatos tevékenységet. Ő erre nem volt hajlandó, és így a disszertáció csak magyar nyelven jelen meg 350 példányban.

A könyv egyébként megtalálható Magyarországon minden jelentősebb könyvtárban, nálunk bizonyára Szabadkán és Újvidéken a Magyar Tanszék Könyvtárában.

A nemzeti egyenrangúság politikában a 60-ás években enyhülést észlelhettünk - egyes legmagasabb rangú pártvezetők komolyan gondolták a testvériség-egység jelszót. De ahogy a magyarság, és valószínűleg a több

nemzetiség is „vérszemet kapott” az alacsonyabb rangú politikusok folyton-folyvást akadályokat gördített a terebélyesedő magyar és más intézmények elé. Olyan magyar kádereket választottak egyre-másra, akik kiszolgálták a központi pártpolitikát, és nem cselekedtek ténylegesen a magyarság érdekében. Laci zászlóhordozó volt a nemzeti egyenrangúság fejlesztésében, ő ugyanis a doktori disszertáció írása közben döbbsent rá arra, milyen elnyomásban részesül a Jugoszláviában élő kisebbség. Ez pedig szerinte összeegyeztethetetlen volt a szocialista internacionalizmussal. Kiállt a magyar nyelvű oktatásért az óvodától az egyetemig. Azokon az egyetemi karokon, ahol káderhiány folytán nem lehetett bevezetni a magyar nyelvű oktatást, ott lektorátusokat javasolt felállítani a magyar diákok számára, de más nemzetiségűek számára is. Ez meg is történt, miközben igen fárasztó volt a sok gáncsoskodás.

A nemzeti egyenrangúságért való harc pedig dúlt a terepen. Egyre-másra szembeötlő volt a kétszínűség, az igények elszabotálása, az emberek megbélyegzése, ugyanis ha valaki a jogait követelte, nacionalistának bélyegezték. Időközben elkészült az 1963-as szövetségi alkotmánymódosítás. Az alkotmányozó bizottság elnöke Edvard Kardelj szlovén származású politikus volt, aki a bizottság élén működött, Laci pedig csapatának az egyik tagja volt. Ez a törvénymódosítás arról nevezetes, hogy kisebbségek is alkotmány államalapító jogra tettek szert. Az alkotmány meghozatala után hamarosan a Szerbiai Képviselőházban, és természetesen a Tartományban is bevezették a szimultán fordítást. A továbbiakban minden parlamenti anyag magyarul és albánul is napvilágot látott. Tehát egyik vonalon zajlott a demokratizálódás, a másik vonalon pedig a meghirdetett elveknek a gátolása.

Hosszú töprengés után eldöntötte, hogy ebben a politikában többet nem vesz részt, megírta a véleményét, kilépett, majd tanári pályán indult Szabadkán a Közgazdasági Karon.

Dr. Rehák László, szociológia tanára.

Ominózus számba menő politikai tanulmányát 1970-ben a Híd folyóirat júliusi-augusztusi száma jelentette meg, melynek címére nem emlékszem, de azt tudom, hogy a nem kívánt atyáskodásról szól, amivel ugyanis a szerbség paternalizmusát tűzte pellengérré. Az írás mai olvasatában nem tűnik eretneknek, de akkor, amikor megjelent, országos botrány kerekedett belőle. A Tartományi Pártban szerb nyelvre fordították, majd zárt ülés formájában reggeltől éjszakába menően tárgyaltak Rehák Lászlóról és az írást kiváltó botrányról. A legkiemelkedőbb magyar politikusok, mint például Sóti Pál és Kelemen Mátyás, nem jelentek meg, és azt hiszem, hogy Farkas Nándor sem, de a többiek jelen voltak. Az ülésen egyedül Olajos Mihály, aki akkoriban a

Szerbiai Szakszervezeti Szövetségben dolgozott, kelt a pártjára, de beléfojtották a szót, valamint Major Nándor, aki azt javasolta, hogy ne Rehákról beszéljünk, hanem arról, amit írt. Tényeket sorolt fel, de ezt sem fogadták el. Hajszálon függött az egész élete, munkássága és további sorsa. Tudta, hogy ezek után nem léphet többé a politikai szintésre, de vállalta. Felkészült arra a lehetőségre is, hogy munka nélkül marad a három gyerekével és velem, aki belgrádi tudósítóként dolgoztam egy hetilapnak. Az írás megjelenése előtt hazautaztunk a szülőkhöz Zomborba, és nevelőapámnak, akinek kukoricadarálója volt, feltette a kérdést, hogyha állás nélkül marad, átvehetné-e a darálót. Erre nem került sor, mert mandátuma lejárta után elfoglalta tanári állását a szabadkai Közgazdasági Karon, és a szociológiát tanította nyugdíjba menetelig.

Szabadkán időközben ellentétbe került az ottani magyar értelmiséggel, mert egy új magyar folyóirat megindításának koncepcióját nem vállalta úgy, ahogyan azt a szabadkaiak kérték. A szabadkai íróársaság irodalmi-művészeti folyóiratot akart létrehozni, Rehák viszont társadalomtudományi folyóirat szükségét látta helyénvalónak. Kemény vita és kiábrándulás után elvetették Laci koncepcióját és így jött létre az *Üzenet* folyóirat szabadkai szerkesztők kezében, Lacinak pedig a tartományi Szocialista Szövetség adta meg a lehetőséget, hogy elindítsa a *Létünk* című társadalomtudományi kulturális folyóiratot.

Érdekes ezt a folyóiratot az első számtól kezdve, 1970 decemberében vagy, 1971-ben jelent meg (az összes szám megtalálható a Magyarságkutató Tudományos Társaság könyvtárában), ahol Laci a magyar nyelvű tudományosság műveléséért száll síkra. Az volt az elképzelése, hogy a magyar tudósokat a folyóirat köré csoportosítsa és kutatóműhelyt hoz létre az anyanyelven ápolott tudományosság számára. Húsz éven át szerkesztette a folyóiratot (1990-ig), majd barátai tanácsára átadta doktor Várady Tibornak a főszerkesztői posztot. A folyóiratban sok írása jelent meg ezekről nem tartom magam kompetensnek, hogy írjak, hisz már nem is emlékszem ezekre az írásokra. Annyit azonban elmondhatok, hogy a Forumnak nagyon sokat köszönhet ez a folyóirat, mert vállalat a kiadást, és a terjesztést. Szabadkán, pedig ahogyan az írók, úgy az értelmiség egy része is, elhúzódtól tőle. Néhány értelmiségi barátja viszont rendszeresen megjelentette írásait. Ezekről szintén tanúskodik a *Létünk*.

Feleségként úgy láttam őt, mint aki szentül hisz abban, amit tesz. Hite ellenére sohasem cselekedett, sohasem volt alattomos, kétszínű, meghunyászkodó. Esetleg megvárta a kellő pillanatot, amikor gondolatait, véleményét a nyilvánosság elé tárja. Az előzőekben említett Híd-cikkben fellelhetők csíráként azok a törekvések, amelyeket mára sikerült többé-kevésbé megvalósítani. A paternalizmus ellen tiltakozva tulajdonképpen amellet foglalt állást, hogy magyarságban van annyi erő és képesség, hogy önállóan intézze dolgait és nem szorult állandó ellenőrzésre, nem kívánt segítségre. A nemzeti tudat megköveteli, hogy önállóan műveljük kultúránkat, és olyan káderek kerüljenek a magyarság nevében vezető pozícióba, akik ezért tudnak és akarnak is valamit tenni. Tény az, hogy az utóbbi években nem olyan magyar politikusok kerültek pozícióra.

Az egyetemen nagyon nagy hévvel és ambíciókkal kezdett dolgozni. Az alkotmány-adta jogok értelmében többedmagával Szabadkán megindította a magyar tannyelvű oktatást a Közgazdasági Karon, majd besegített a Műszaki

Főiskoláknál alakuló tantestületekben és az Építészeti Karon is munkálkodott. Ebben a munkában többen a segítségére voltak magyar tanárok, politikusok is elvéve, de a nacionalista bélyegzőt nehezen tudta levakarni magáról. Tehát aki saját nemzetéért, annak egyenrangúságáért síkraszáll, az eleve nacionalista, még akkor is, ha ez törvényben, politikai határozatokban másként is van leírva.

Munkássága kiterjedt az Újvidéki Egyetemre is. Fölkínálta azt, hogy a Szocialista öngazgatás és a Társadalom-tudomány alapjai tantárgyát előadja magyar nyelven. Jelentkeztek is valamennyien, megalakították a csoportokat és összevontan egy tanteremben az orvostanhallgatókat, jogászokat kivéve, oktatta a diákokat többnyire saját költségén. Nem volt ugyanis anyagi fedezet a fakultásokon erre a célra. A Jogi Karon még sikerült megnyitni a magyar nyelvű lektorátust a leendő jogászok számára, ezt Fehér Kálmán végezte.

Lektorátust létesítettek még a Közgazdasági Karon, de nagyon kevés ideig működött, mert a tanár eltávozott.

Rehák László megpróbálta minden erejét latba vetni, hogy legalább a szabadkai Közgazdasági Karon alakítson ki egy tantestületet, olyan személyekből, akik két nyelven tudnak tanítani. Az első és a második évre még sikerült nagyjából megvalósítani elképzelését, de a harmadik, negyedik éven csak elvéve lehetett a szakirányokon magyarul tanulni. Ennek a törekvésnek azért volt foganatja, ugyanis abban az időben fokozatos oktatás volt, és a második év után főiskolai diplomát lehetett szerezni. Már az első évben több mint száz magyar egyetemi hallgató iratkozott, sőt a beiratkozottaknak mintegy negyede volt magyar nemzetiségű. Azóta is folyik magyar nyelvű oktatás kb. 50-70 hallgatóval, annak ellenére, hogy megszűnt a fokozatos oktatás, és csak a negyedik év után lehet diplomát szerezni.

Régi álma megvalósult akkor, amikor sikerült megalakítania a szabadkai székhelyű Magyarorsággkutató Tudományos Társaságot (1991). Ez az álma még akkor született, amikor a 60-as években fölkérték Újvidékről, hogy jöjjön vissza és álljon a Hungarológiai Intézet élére. Ő azzal a kikötéssel vállalta, ha létrejön egy magyarsággkutató részleg. Kijelentette, hogy ő se nem irodalmár, se nem nyelvész, ezért nincs értelme, hogy egy ilyen intézmény élére álljon, de ha létesítenek egy osztályt, amely a magyarság kérdéseivel foglalkozik, akkor szívesen. Ezt a pártvezetőségben nem hagyták jóvá. Így maradtunk Belgrádban. A Magyarorsággkutató Tudományos Társaságról csak annyit szeretnék elmondani, hogy egy műhelyt akart kialakítani, azokból a fiatal értelmiségiekből, akik érdeklődnek a tudományos kutatások iránt. De erről Gábrityné doktor Molnár Irén már többet tud mondani.

Rehák László a háború után tagja volt a Tartományi Pártvezetőségnek, majd négy mandátumon át a Szövetségi Parlament tagja, azonkívül a Szocialista Szövetség fórumaiban választották be, végül a Kommunista Szövetség Szerbiai Köztársasági vezetőségébe. Képviselőisége alatt lelkiismeretesen törődött választó kerületével. Általában rendkívül dolgozó és lelkiismeretes ember volt. Szerény, zárkózott, és csak azokkal volt nyílt és közvetlen, akiket erre érdemesnek tartott. Tisztelőinek a tábora nagyon nagy volt. Belgrádi lakásunkban alig múlt el nap, hogy az országból, vagy külföldről ne látogassanak hozzánk. Aki Belgrádban megfordult a magyar kiválóságok közül, az vendége volt a Rehák háznak is. Többek között Veres Péter író, Juhász Ferenc költő, Kovács András filmrendező, Kolozsvárról az azóta már elhunyt neves főszerkesztője a Korunk című folyóiratnak Gaál Ernő. Erdélyből vendég volt nálunk: Sütő András, Kányádi Sándor, Szemlér

Ferenc, Lászlóffy Aladár, Páskándi Géza, Farkas Árpád. De jártak nálunk, Londonban élő emigráns írók, amerikai, kanadai vendégek, akik valamennyien érdeklődtek munkássága iránt. A szakirodalom úgy tartotta számon, mint a nemzeti kérdés legjobb ismerőjét Közép-Kelet Európában. Különböző kiadványok, folyóiratok, újságcikkek foglalkoztak Rehák László úttörőszámba menő munkásságával. Ő pedig gyarapította tudását, hisz beszél, írt és olvasott németül, angolul és franciául. Van olyan publikációja, amely angol nyelven jelent meg. Az országban is mindenütt ismerték, sokat hívták Szarajevóban és Ljubljanában nemzetiségi kérdéssel foglalkozó intézetek. Ezekre rendszerint tudományos kutatási munkákkal utazott el. Ma már valószínűleg kevesen tartják számon, hogy a nemzeti kérdés szabad és merész taglalása nevelt föl egy nemzedéket, akik nemzeti tudatukban megerősödve, bátran tevékenykedtek a magyarság sorsának jobbá tételén.

A más nemzetiségekkel is szeretett volna összefogni, de azok nem szívesen álltak vele szóba a már közismert hagyományos magyargyűlölet miatt. Ezekben a nemzetiségekben mély nyomot hagyott az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetiségi politikája. A románokkal azért sikerült kapcsolatba kerülni, és megnyerni egy-két embert, hogy a Létünk folyóiratba publikáljon.

Súlyos betegsége, szívinfarktusa volt ugyanis, és rövid időre épült föl, megviselte szervezetét. A nyugdíjba vonulás nagyon nehezebbé esett, szinte két évig nem tudott magával mit kezdeni. A Magyarságkutató Tudományos Társaság egy kicsit visszaadta az életkedvét, de terveit nem nagyon tudta megvalósítani.

A rendszerváltást kíváncsisággal fogadta, hamarosan be is lépett a megalakuló VMDK-ba, majd amikor ott szakadásra került sor, a VMSZ-hez csatlakozott. Két ízben a Községi képviselő-testület küldöttévé választották Szabadkán. E testületnek munkájában lelkiismeretesen részt vett, mint a hogy mindent, amibe belekezdett lelkiismeretesen tette.

Sajnos nem emlékszem évszámokra, nem tudom megmondani, hogy mikortól és mikor volt egyik, vagy másik fórumnak a tagja, egyedül azt tudom, hogy a Fórum Lapkiadó Vállalattól, sohasem tudott elszakadni. Abban tagja volt a kiadó és vállalat tanácsának több éven át.

Rehák László munkásságának megismerése szükségessé teszi azt, hogy előkerüljön szakmai életrajza, tudományos munkái és értekezései, és az a néhány könyv, amit megírt, abból is a nemzeti kérdéssel foglalkozó tematika az érdekes.

Hajdú János újságíró *A Hét* című műsor egykori szerkesztője egyszer fölhívta Budapestre és egy hosszú tévé interjút készített vele egy magán televízió számára, de nem tudom megmondani, hogy kinek, minden esetre nem az MTV 1-nek. Tehát Hajdú Jánost kell megkeresni személyesen.

Rehák László szívrohamban 1994-ben halt meg Szabadkán.

**Szabadkán, 2001 áprilisában írta Rehák Pósa Rózsa
Gábrity Molnár Irén MTT elnök felkérésére**

Rehák László szelektív bibliográfiai adatai

Könyvek:

1. Laslo Rehak: Manjine u Jugoslaviji, pravno-politička studija, umnožen kao rukopis u 110 primeraka, od toga 20 deponovano na Pravnom fakultetu u Novom Sadu, Novi Sad-Beograd, 1965., 262 stranica.
2. Dr. Rehák László: A nemzetiségek Jugoszláviában, Narodna armija Kiadó, Belgrád, 1968., 182. 1.; (a kiadó a könyvet egyidejűleg Jugoszlávia még négy nemzetének és nemzetiségének nyelvén kiadta).
3. Dr. Rehák László és Dr. Várady Tibor: V. I. Lenin a nemzeti kérdésről, Szerk.: Utasi Csaba. Újvidék: Forum könyvkiadó, 1970. 1-314.
4. Rehák László: Kisebbségtől a nemzetiségig, tanulmányok, Újvidék: Forum, 1978. 1-267.
5. Rehák László: Politikai rendszerünk időszerű kérdései. Újvidék: Forum, 1982. 1-183/40.972
6. Rehák László: Világnézet, ideológia, tudományos megismerés, Újvidék: Forum, 1983. 1-269
7. Dr. Laslo Rehak, mr Irena Gabrić-Molnar: Politički sistem SFRJ, Ekonomski fakultet Subotica, 1983. 1-378.
8. Rehák László: Nemzet, nemzetiség, kisebbség Jugoszláviában, Közös dolgaink, Gondolat – Budapest, 1988. 1-183.
9. Rehák László: Marxizmus és emberi szabadság, Újvidék: Forum, 1989. 1-140.
10. Rehák László: A kisebbségek Jugoszláviában. Jogi-politikai tanulmány. Ford. Kollin József. Novi Sad Fórum. 1967. 504 l.
11. Rehák László: A nemzetiségek Jugoszláviában. Ford. Kollin József. Beograd Narodna Armija. 1968. 169 l.
12. Szöveggyűjtemény a JSZSZK politikai rendszere című tantárgyhoz (Gabric-Molnár Irén társszerzővel), kiadó: A Szabadkai Közgazdasági Kar Közgazdasági Intézete, Szabadka, 1980.

Tanulmányok, cikkek:

1. A kisebbségek Jugoszláviában, jogi-politikai tanulmány, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1967 Položaj nacionalnih manjina po novom Ustavu: Arhiv za pravne i društvene nauke, organ Saveza udruženja pravnika Jugoslavije, godina XLIX, broj 3-4. (juli-decembar), 1962., str. 401-405.
2. A vajdasági nemzetiségek helyzete Jugoszlávia új alkotmányos rendjében: Híd, irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat, XXVII. évf., 1963. (májusi) 5. szám, Újvidék, 567-576.
3. Slobodno udruživanje gradana i princip javnosti, Socijalizam, Časopis Saveza komunista Jugoslavije, godište IX., broj 1. (januar) 1966., str. 79-84.
4. Princip javnosti i Socijalistički savez. U ediciji: Simpozijum "Socijalistički savez i radni covek" (Karakter, položaj i funkcije SSRNJ u političkom sistemu neposredne demokratije, Normativni i radni odnosi SSRNJ sa ostalim društveno-političkim i društvenim organizacijama, Procesni političkog odlučivanja, javnog mnjenja i metodi delovanja SSRN), Socijalizam, Beograd 1966., 230., 230-236.
5. Változások a Szocialista Szövetség politikai arculatában, Magyar Sz6, Új- vidék, 1966. június 4., XXIII. évf., 151. (6828) szám, 3.

6. Politikai elképzelések és társadalmi valóság. A társadalmi szerkezeti változások hatása a Szocialista Szövetség politikai nézeteinek kialakítására. Magyar Szó, Újvidék, 1966. június 5., XXIII. évf., 152. (6829.) szám, 3.
7. Öngazgatás és nemzeti viszonyok, Dolgozók, Újvidék, 1966. augusztus 5., XIX. évf. 32. szám, 1.
8. A Népek Tanácsának helye és funkciója, Magyar Szó, Újvidék, 1966. okt6- ber 9., XXIII. évf., 277. (6954.) szám, 2.
9. Az autonómia távlata az öngazgató társadalomban, Magyar Szó, Újvidék, 1967. június 18., XXIV. évf., 168. (7200.) szám, 3.
10. Élő alkotmány, Magyar Szó, Újvidék, 1967. november 28., 29. és 30., XXIV. évf., 328. (7363.) szám, 7.
11. Međunacionalni odnosi, izbori u našem društveno-političkom sistemu i biranje i izbor Veća naroda, u ediciji: "Izborni sistem u uslovima samoupravljanja (simpozijum)", Institut društvenih nauka, Beograd, 1967., str. 109-112.
12. Uloga autonomije u regulisanju položaja narodnosti u Jugoslaviji u ediciji: "Autonomne pokrajine u Jugoslaviji - društveno-politički i pravni aspekt", Referati i diskusije sa Simpozijuma održanog u Novom Sadu 8., 9. i 10. juna 1967. Institut za uporedno pravo, Beograd, 1967., str. 162-168.
13. Ravnopravna upotreba jezika u službi samoupravljanja, u ediciji: „0 nacionalnom pitanju; Zbirka tekstova", priredili: Miloš Nikolić i David Atlagić, Sedma sila, Beograd, 1967., str. 367-370.
14. Uticaj razvoja socijalističkih odnosa na položaj nacionalnih manjina, Zaključivanje na osnovu društveno-političke prakse Jugoslavije, Bilten za javno pravo, komunalna i socijalna pitanja, Izdanje Zavoda za javnu upravu APV, godina VII., broj 4-5. (juli-septembar) 1967., str. 95-104.
15. A nemzetiségek egyenrangúságának megvalósulása és a Jugoszláv Kommunista Szövetség, Vázlat a készülő kongresszusi tézisekhez, Híd, irodalmi, művészeti és társadalom-tudományi folyóirat. XXXI. évf., 1967. (decemberi) 12. szám, Újvidék. 1249-1254.
16. Az emberi jogok a "gazdasági és szociális jogok" tükrében, Dolgozók, Újvidék, 1967. december 28. és 1968. január 1.. XX. évf.. 52. szám. 5.
17. A nemzeti egyenjogúságról, egyenrangúságról és egyenlőségről, Magyar Szó, Újvidék, 1968. augusztus 29., XXV. évfolyam. 238. (7632.) szám, 3.
18. Választási rendszerünk az öngazgatás tükrében, Dolgozók, Újvidék. XX. évfolyam, 325. (7719) szám Novi Sad, 1968. november 21. 3.
19. Alkotmányosságunk 25 éve, Dolgozók, Újvidék, 1968. november 29.. XXI. évf.. 48. szám.
20. Razmatranja o nacionalnim odnosima, u ediciji: Politička vlast i preobražaj etastičke u samoupravnu strukturu, izdavač Institut za političke studije Visoke škole političkih nauka. Beograd. 1968., str. 247-249.

21. O položaju kulture narodnosti; Razmatranje na seminaru. u ediciji: Kulturna pitanja samoupravnog društva i SKJ (Seminar, 12-15. II. 1968). Institut za političke studije VSPN, Ekonomska politika i Komunist, Beograd, 1968.. str. 194-199.
22. Narodnosti, njihov položaj i uloga sa gledišta konstitutivnih elemenata Jugoslovenskog federalizma u ediciji: Karakter i funkcije federacije u procesu konstituisanja samoupravnog društva, izdanje : Institut za političke studije VSPN, serija: Političke sveske IV/2., Beograd. 1968. str. 106-113.
23. O samoopredeljenju narodnosti u Jugoslaviji, izlaganje na politološkom savetovanju 15-16. XI 1968., u ediciji: Karakter i funkcije federacije u procesu konstituisanja samoupravnog društva, izdanje Instituta za političke studije VSPN, serija: Političke sveske IVI2, Beograd, 1968., str. 239-246.
24. Nacionalne komponente naseg razvitka, u ediciji : Naučno-tehnoloska revolucija i samoupravljanje, Teorijska diskusija, 25. jula 1969., Institut za političke studije Fakulteta političkih nauka, Beograd, 1969., str. 114-117.
25. O koncepciji opštenarodne odbrane, "Vojno delo", opštevojni teorijski časopis, godiste XXI., broj 2. (mart-april) 1969, Beograd, str. 10-12., 15-16 i 51.
26. A jugosz!áv kommunisták és a nemzeti kérdés. A párt uralkodó nézeteinek alakulása tükrében, Híd, irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat, XXXIII. évf. 4. szám, Újvidék, 1969., 403-420
27. Az 1968. évi alkotmánymódosítás öngazgatási társadalmi tartalma, 7 Nap XXIV .évf., 1. szám, Szabadka, 1969., január 1., 4-5.
28. Rehák László: A nemzetiségek időszerű kérdései. Híd, Irodalom, művészet, társadalomtudomány. 1969 10. sz. 1152
29. Rehák László: Vajdaság Autonóm Tartomány lakossága nemzetiségi megoszlásának jellegzetességei. A nemzetek közötti viszony időszerű kérdései az öngazgatású társadalomban. Újvidék: Fórum. 1969. 61-75.
30. Rehák László: Kívánt segítség és hivatlan atyáskodás a nemzetiségek érvényesülési folyamatában. Híd, Irodalom, művészet, társadalomtudomány. 1970 7-8. sz. 801-822.
31. Beszélgetés Rehák Lászlóval, Híd, Irodalom, művészet, társadalomtudomány. 1970 10-11. sz. 1163-1168.
32. Rehák László: Lenin és a nemzeti kisebbségek helyzete. Híd 1970 4. sz. 428-439.
33. Rehák László: A nemzetiségek nyelvi egyenjogúságára vonatkozó politikai nézetek alakulása Jugoszláviában. 1-2. köt. Belgrád-Szabadka 1970 "Soksz. 411.; 321."
34. Rehák László: A jugoszláviai forradalmi munkásmozgalom lényegbevágó politikai nézeteinek kialakulása a nemzetiségek nyelvhasználatáról. "Anyanyelv - államnyelv". Tanulmányok a nemzetek és nemzetiségek nyelvének egyenrangú használatáról Szabadka Újvidék: Fórum. 1976. 41-51.
35. Opštenarodna odbrana i Socijalističiči savez, Političko savetovanje "Problemi razvoja i ostvarivanje uloge organizacija SSRN u SR Srbiji", Institut za političke studije Fakulteta političkih nauka u Beogradu, Beograd, 1970., str. 1-9.
36. Društveno-političke organizacije i odbrana zemlje. Odbrana i zaštita, Časopis za pitanje narodne odbrane u društveno-političkim zajednicama i radnim organizacijama, godina VI., Beograd, 1970. br. 5 (septembar-oktobar), str. 5-6.
37. Koncepcija opštenarodne odbrane - imanentan proizvod našeg samoupravljanja, u ediciji: Simpozijum "Teritorijalna odbrana u našem sistemu opštenarodne odbrane", Zbornik

- radova, sveska 1., Državni sekretarijat za narodnu odbranu (za intemu upotrebu), Beograd, 1970., str. 419-420.
38. O ulozi i funkciji Socijalističkog saveza u teritorijalnoj odbrani, u ediciji: Simpozijum "Teritorijalna odbrana u našem sistemu opštenarodne odbrane", Zbornik radova, sveska 1., Državni sekretarijat za narodnu odbranu (za intemu upotrebu), Beograd, 1970., str. 423-424.
 39. Učešće i uticaj radničke klase u delovanju Socijalističkog saveza radnog naroda; Anali Ekonomskog fakulteta broj 2., Univerzitet u Novom Sadu, Subotica, 1970/71. str. 233-240.
 40. Milentije Popović: Az etatizmusról az öngazgatás felé, *Létünk*, I. évf., 1. szám, 1971. december, 173-177.
 41. Nauka i društveni interes, u ediciji: Nauka, ekonomija, politika, Institut za političe studije Fakulteta političkih nauka, Beograd, 1971., str. 60-65 i 293-296.
 42. A helyes társadalmi tudat kialakításának problémája az öngazgatású társadalomban, *Létünk*, II. évf. 6. szám, 1972. (november-december) 65-87. 1. Megjelent a Magyar Szó 1973. április 10-i és 11-i számában (XXX. évf. 9290. és 9291. szám), szerbhorvát fordításban a *Savremenost* c. folyóirat-ban, III. évf. 1973. augusztus-szeptember 4. szám, 45-66.
 43. Realizacija nacionalnog statusa pripadnika narodnosti u novoj Jugoslaviji, posebno Rumuna, *Contributii la istoria culturala a Romanilor din Voivodina*, 1., Societatea de limba romana din P. S. A. Voivodina, Zrenjanin, 1973., 188-201.
 44. Kerekasztal-beszélgetés az alkotmánytervezetről, a JKSZ tizedik kongresszusának platformjáról és a közvitátóról, *Létünk*, III. évf. 4. szám, 1973 (július- augusztus), 7-8, 13-15., 19-21. és 23-24.
 45. Miloš Nikolić öngazgatás-szociológiai könyvéről, *Létünk*, IV. évf. 1. szám (január-február), 155-167
 46. Mađari Jugoslavije u samoupravnom socijalističkom društvu, Zbornik radova istoricara Vojvodine, Novi Sad, 1974., 19-29.
 47. The Status of Nationalities in the SFRY , a *Medunarodna politika* kiadásában, *Nations and Nationalities of Yugoslavia* című kiadvány, Belgrád, 1974., 151-189.
 48. A JKP nemzetiségi politikája a háború előtti Hídban, *A Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei*, VI. évf., 1974., 21. (decemberi) szám, *Újvidék*, 92-104. 1. Részletet azonos címmel közölt a *Magyar Szó*, XXXI. évf., 342. (9893.) szám, 1974. december 14., 12.
 49. Tartományi alkotmányunk: forradalmunk útjelzője, *Magyar Szó*, XXXI. évf. 57. (9608.) szám, 1974. február 28., 1. és 5 oldal.
 50. A tudományos-technológiai forradalom hamis dilemmája. A tudomány szerepének technokrata és öngazgatási szocialista értelmezése, *Magyar Szó*, 1974. május 11., 11.
 51. Politikai rendszerünk lényeges tényezője. A JDNSZSZ új programnyilatkozata és alapszabálya, *Magyar Szó*, XXXII. évf. 118. (10028). szám, 1975. április 30., május 1. és 2., 8. oldal.

52. Klasni pristup KPJ , odnosno SKJ u regulisanju položaja nacionalnih manjina, narodnosti u Jugoslaviji. Marksističke sveske, izdanje Fakulteta političkih nauka u Sarajevu (tematski četvorobroj: "Klasno i nacionalno u složenim zajednicama"), br. 1-4., 1975. Sarajevo, str. 45-49.
53. A Szocialista Szövetség átalakulása az öngazgatói termelési viszonyok erősödése következtében. - Az Egységes Népfronttól a szocialista erők frontjáig, Létünk, Forum, V. évf., 1. szám, 1975. január-február, 19-28.
54. A társult munkáról szóló törvény tervezete, öngazgatásunk szilárdítása, Magyar Szó, 1976. május 23., 7.
55. A jugoszláviai forradalmi munkásmozgalom lényegbevágó politikai nézeteinek kialakulása a nemzetiségek nyelvhasználatáról, megjelent az Anyanyelv-államnyelv című kiadványban, Forum, Újvidék, 1976., 41-51. 1.
56. Tito elvtárs életművének és a jugoszláv marxisták munkájának forradalmi gyakorlatának hozzájárulása a marxizmus fejlődéséhez világviszonylatban, Létünk, Szabadka, 1977. március-áprilisi) 2. szám 59-71.
57. A Harcos Szövetség helye és szerepe Jugoszlávia politikai rendszerének megvalósításában, Létünk, Szabadka, 1977. (november-december) 6. szám, 59-71.
58. Working Paper No. 18. (The Right of National and Ethnic Minorities to Protect and Develop their Culture and Ethnic Tradition), megjelent a The Ohrid Seminar on Minorities (az ENSZ 1974. június 25. július 8-i szemináriumának anyaga) című kiadványban, a Macedonian Review Editions kiadásában, Szkopje, 1977., 198-205.
59. Titova strategija klasnog saveza, Udruzeni rad, casopis za drustveno-ekonomska pitanja, Subotica, 1978., broj 1., str. 80-86.
60. A JSZSZK politikai rendszerének osztálytartalma és fejlődési irányzatai, Létünk, Szabadka, 1978. (január-februári) 1. szám, 28-45.
61. A DNSZSZ helyzete és szerepe Jugoszlávia érvényben levő politikai rendszerében, Híd, Újvidék, 1978., 4. (áprilisi) szám, 478-488.
62. Formiranje samoupravne svesti u funkciji ostvarivanja delegatskog sistema (u koautorstvu sa Irenom Molnar), objavljeno u ediciji: Funkcionisanje i ostvarivanje delegatskog sistema, izdanje Instituta društvenih i pravnih nauka Pravnog fakulteta u Novom Sadu i Pokrajinskog zavoda za javnu upravu, Novi Sad, septembar 1978., str. 132-138.
63. O autonomiji Vojvodine, Savremenost, Novi Sad, broj 11 (novembar) 1979., strana 75-79.
64. Vajdaság autonómiájának fejlődési irányzatai, Létünk, Szabadka, 5. (szeptember-októberi) szám, 753-764.
65. A nyelvhasználat a dolgozó öngazgatási megnyilatkozásának szolgálatában, Létünk, Szabadka, 6. (november-decemberi) szám 1149-1158. oldal. Eredetileg rövidebb változata: Upotreba jezika u funkciji samoupravnog poljavanja radnog coveka, megjelent a Bilten Pokrajinskog zavoda za javnu pravu című közlönyben, Újvidék, 1980., broj 1., str. 21-26.

A NEMZETISÉGEKTÁRGYKÖRÉRE VONATKOZÓ, KÖNYVEKBEN ÉS FOLYÓIRATOKBAN MEGJELENT MUNKÁI:

1. *A kisebbségek Jugoszláviában* – jogi-politikai tanulmány. (Fordította József) Forum Könyvkiadó, Novi Sad, 1967.
2. *A nemzetiségek Jugoszláviában (Felelős szerkesztő Gavriilo Antic) Narodna Armija, Beograd, 1968, 182 lap; Kombesite ne Jugosllavi. Narodna armija, Beograd, 1968, 183 lap; Народности во Југослабија. Народна армија, Београд, 1968, 183; Narodnosti u Jugoslaviji. Narodna armija, Beograd, 1968, 170 lap; 161*

TANULMANYKÖTETEKBEK ÉS CIKKGYŰJTEMÉNYEKBEK MEGJELENT ÍRÁSOK

1. *Štampa u Vojvodini - Vojvodina 1944-1954*. Zbornik radova. Matica srpska, Novi Sad, 1954, 349-367.
2. *Međunacionalni odnosi, izbori u našem društveno-političkom sistemu i biranje i izbori veća naroda - Izborni sistem u uslovima samoupravljanja (Simpozium), Institut društvenih nauka, Beograd, 1967, 109-112.*
3. *Uloga autonomije u regulisanju položaja narodnosti u Jugoslaviji* -"Autonomne pokrajine u Jugoslaviji -društveno-politički i pravni aspekti". Referati i diskusije sa simpozijuma održanog u Novom Sadu, 8., 9. i 10. juna 1967. Institut za uporedno pravo, Beograd, 1967, 162-168.
4. *Ravnopravna upotreba jezika u službi samoupravljanja -O nacionalnom pitanju, Zbirka tekstova (Priredili : Milos Nikolic i David Atlagic), Sedma sila, Beograd, 1967, 367-370*
5. *O položaju kulture narodnosti: razmatranja na seminaru - Kulturna politika samoupravnog društva i SKJ, Seminar 12-15. II 1968. Institut za političke studije Visoke škole političkih nauka, Beograd, 1968, 194-199.*
6. *Razmatranja o nacionalnim odnosima -Politička vlast i preobražaj etatističke u samoupravnu strukturu, Političko savetovanje 3-5. IV 1968 Institut za političke studije Visoke Škole političkih nauka, Beograd, 1968, 247-249.*
7. *'!Ilnarodnosti, njihov položaj i uloga sa gledišta konstitutivnih elemenata Jugoslovenskog federalizma - Karakter i funkcije federacije u procesu konstituisanja samoupravnog društva, Politikološko savetovanje 15-16. XI 1968. Institut za političke studije Visoke škole političkih nauka, Beograd, 1968, 106-113.*
8. *O samoopredeljenju narodnosti u Jugoslaviji : izlaganje na politikološkom savetovanju - Karakter i funkcije federacije u procesu konstituisanja samoupravnog irustva, Politikološko savetovanje 15-16. XI 1968. Institut za političke studije Visoke škole političkih nauka, Beograd, 1968, 239-246.*
9. *Karakteristika distribucije stanovništva u APV po nacionalnoj pripadnosti -Aktuelni problemi međunacionalnih odnosa u samoupravnom društvu, Politički život 1/69, Centar za političke studije i društveno-političko obrazovanje, Novi Sad, 1969, 55-69.*
10. *Nacionalne komponente našeg razvitka - Naučno-tehnološka revolucija i samoupravljanje, Teorijska diskusija 25. juna i 10. jula 1969. Institut za političke studije Fakulteta političkih nauka, Beograd, 1969, 114-117*

11. *Nacionalni i politički razvitak Mađara u Jugoslaviji* - Klasno i nacionalno u suvremenom socijalizmu, Naše teme, Zagreb, 1970, 555-571. és 726-731.
12. *Izgrađivanje pogleda KPJ u odrwsu na nacionalne manjine* - Istraživanja, knjiga, Institut za izučavanje istorije Vojvodine, Novi Sad, 1971, 257-270.
13. *Kétnyelvű iskola svájci módra* - Pénteki találkozó, 7 NAP, Szabadka, 1971, 114-115.
14. *Nacionalni i politički razvitak Madara u Jugoslaviji* - Osobenosti nacije i razvoj međunacionalnih odnosa u Jugoslaviji (Szerk.: Mirko Vojvodić és Mirko Bejatović), Politička uprava DSNO, Beograd, 1971, 383-386.
15. *Realizacija nacionalnog statusa pripadnika narodnosti u novoj Jugoslaviji, posebno Rumuna*- Contributii la Istoria culturala a Romanilor din Voivodina, Societatea de limba romana din P. S. A. Voivodina, Zrenjanin, 1973, 3-10.
16. *Madari Jugoslavije u samoupravnom socijalistilkom druItvu* -Godisnja skupstina Društva istori~ara SAP Vojvodine, 1974. Društvo istoricara SAP Vojvodine, Novi Sad, 1974, 19-29.
17. *The Status of Nationalities in the SFRJ* - Nations and Nationalities of Yugoslavia, Medunarodna politika, Beograd, 1974, 151-189
18. *A jugoszláviai forradalmi munkásmozgalom lényegbevágó politikai nézeteinek kialakulása a nemzetiségek nyelvhasználatáról* - Anyanyelv -államnyelv, Tanulmányok a nemzetek és nemzetiségek nyelvének egyenragú használatáról Vajdaságban (Szerkesztő Rehák L.), Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1976, 41-51.
19. *A kétnyelvű iskola* -Hfd, XXIII. évf., 7-8. sz. (július-augusztus) 1959, Novi Sad, 555-557.
20. *Položaj nacionalnih manjina po novom Ustavu* - Arhiv za pravne i društvene nauke, Organ Saveza udruženja pravnika Jugoslavije, god. XLIX, br. 3 -4 (juli-decembar), 1962, Beograd, 401-405.
21. *A vajdasági nemzetiségek helyzete Jugoszlávia új alkotmányos rendjében*, Híd, XXVII. évf., 5. sz. (május), Novi Sad, 567-576.
22. *Reglementarea pozitiei minoritatii nationale RomAne din Banat in tratatele intemationale dintre cele douá rázboaie mondiale* - Lumina, anul XXI No. 1 (ianuarie -februarie), 1966, Panciova, 1-22.
23. *Nemzeti érdek, regionális érdek és nemzeti kisebbségek* - Új Symposion, 23. sz. (március), 1967, Novi Sad, 24-25.
24. *Proces afirmacije narodnosti* -Socijalizarn, ~asopis Saveza komunista Jugo- slavije, god. X, br. 7-8 (juli-avgust), 1967. Beograd, 93C}-943.
25. *UticaJ razvoja socijalističkih odnosa na položaj nacionalnih manjina, Zaključivanje na osnovu društveno-političke prakse Jugoslavije* - Bilten za javnu upravu, komunalna i socijalna pitanja, izdanje Zavoda za javnu upravu APV, god. VII, br. 4-5 (juli-semptebar), 1977, Novi Sad, 94-104.
26. *A nemzetiségek egyenrangúságának megvalósulása*, Vázlat a készülő kongresszusi számba. (december), 1967, Novi Sad, 1249-1

27. *A Jugoszláv kommunisták és a nemzeti kérdés, a párt uralkodó nézeteinek alakulása tükrében* - Hid, XXXIII. évf., 4. sz. (április), 1969, Novi Sad, 463-420.
28. *A nemzetiségek időszerű kérdései. A JKSZ elnökségi szakbizottságának elemzése elé* - Hid, XXXIII. évf., 10. sz. (október), 1969, Novi Sad, 1152-1160.
29. *Lenin és a nemzeti kisebbségek helyzete* - Hid, XXXIV. évf., 4. sz. (április), 1970, Novi Sad, 428-439.
30. *Lenjinov prilaz položaju nacionalnih manjina* - Medunarodni radnički pokret, časopis za teoriju i praksu socijalizma, god. XIII, br. 3 (juli-septembar), 1970, Beograd, 55-83.
31. *Kivánt segítség és hivatlan atyáskodás a nemzetiségek érvényesülése folyamatában; beszélgetés dr. Rehák Lászlóval* - Hid, XXXIV. évf., 7-8. sz. (július-augusztus) és 10-11. sz. (október-november), 1970, Novi Sad, 801-822. és 1163- 1168.
32. *A Szarajevói Egyetem tudományos értekezlete a nemzeti kisebbségekről*- Létünk, IV. évf. 1. sz. (január-február), 1974, Szabadka, 173-176.
33. *A JKP nemzetiségi politikája a háború előtti Hid-ban* - A Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei, VI. évf., 21. sz. (december), 1974, Novi Sad - Újvidék, 93-94
34. *Klasni pristup KPJ, odnosno SKJ u regulisanju položaja nacionalnih manjina, narodnosti u Jugoslaviji* - Marksisticke sveske, izdaje Fakultet političkih nauka u Sarajevu (tematski četvorobroj : "Klasno i nacionalno u slozenim zajednicama" br. 1-4, 1975, Sarajevo, 45-49.